

3. Burisch M. In search of a theory: some ruminations on the nature and etiology of burnout. In Professional burnout: recent developments in theory and research/Ed. W.B. Schaufeli, C. Maslach, T. Marek. London : Taylor and Francis, 1993. P. 75–93.

4. Miller D. Stress and Burnout in HIV. AIDS. 1996. Vol. 10 (supl.). P. 213–219.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-3>

Топчий Д. О.,

*аспірант кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

ПСИХОСЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ В БУДЕННІЙ СВІДОМОСТІ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Анотація. Обґрунтовано актуальність дослідження особливостей травматичного досвіду в буденній свідомості внутрішньо-переміщених осіб в сучасній психологічній науці. Наведено основні результати досліджень даної проблематики вітчизняними науковцями. Виокремлено основні чинники, які визначають вплив травматичного досвіду на свідомість людини.

Ключові слова: *травматичний досвід, травматична подія, особистість, внутрішньо-переміщені особи, чинники.*

Topchy D. Psychosemantic features of traumatic experience in the everyday consciousness of internally displaced persons

Summary. The relevance of studying the features of traumatic experience in the everyday consciousness of internally displaced persons in modern psychological science is substantiated. The main results of research on this issue by domestic scientists are presented. The main factors that determine the impact of traumatic experience on human consciousness are identified.

Key words: *traumatic experience, traumatic event, personality, internally displaced persons, factors.*

Протягом останніх десяти років зважаючи на соціально-політичне становище нашої держави та військові дії все гостріше постає проблематика переживання внутрішньо-переміщеними особами

травматичного досвіду. Іншими словами, на даний час важливо дослідити як саме впливають воєнні дії на життєвий шлях особистості та її подальші перспективи будувати своє життя. Через це дослідження особливостей травматичного досвіду в буденній свідомості набувають виняткової актуальності у теоретично-практичній психології. Все частіше внутрішньо-переміщені особи звертаються до психологів для роботи над травматичним досвідом, допомоги у його прийнятті та побудови подальших оптимістичних перспектив.

Г. Солдатова зазначає, що «травматичний досвід і життєві труднощі біженців визначають порушення у них цілісності та інтегрованості особистості. Комплекс проблем, що відбивають особистісні трансформації, можна позначити як криза ідентичності. Криза ідентичності виникає у біженців як в результаті подій, що стали причинами переміщення, так і внаслідок культурного шоку та адаптації в новому середовищі. В результаті пережитих подій руйнується сама підстава ідентичності – відбувається трансформація тієї картини світу, яка вибудовується з самого народження і включає в себе найширший діапазон образів, уявлень, думок, переконань, відносин» [4].

Система запису травматичної події в пам'яті відрізняється від звичайних подій. У мозку людини відбуваються значні порушення нормального сприйняття отриманої інформації. Як наслідок, аналогічні події стають тригером для розвитку реакцій із боку організму. Це відбувається автоматично, як умовний рефлекс, та викликає захисну реакцію. За цих обставин нерально вольовими зусиллями перестати думати про подію. Травматичні спогади не міняються завдяки сприйманню нової інформації. Якщо у поточній ситуації нічого не нагадує травму, організм і надалі перебуває у стані хронічного стресу. Переважно лише на рівні підсвідомості людина сприймає кожен нову ситуацію як схожу на першопричину травми. Він може несвідомо відтворювати ті захисні реакції, які мали місце на момент первинної травми. Тому захисні реакції стають хиткими та неадекватними [2, с. 17].

А.В. Перепелиця та О.Ю. Опанасюк, аналізуючи особливості тяжкості впливу травматичної події на особистість, з'ясували, що «більшість внутрішньо-переміщених осіб має нічні жахи, нав'язливі почуття, образи та думки, які пов'язані з травматичною подією, однак вони перебувають у межах оптимального прояву. У них присутні симптоми уникнення думок про травматичні події, які включають пом'якшення або уникнення переживань, що пов'язані з можливим впливом травматичної події, зниження реактивності, однак вони не яскраво проявляються у повсякденному житті. Також у них спостерігається фізіологічна збудливість, яка виявляється у певній

роздратованості, злості, гіпертрофованій реакції переляку на можливу травматичну подію, вони мають певні труднощі з концентрацією уваги, психофізіологічне збудження, яке виникає в результаті згадування про травматичну подію, безсоння. Однак несприятливі емоційні і особистісні властивості, що виникають в результаті суб'єктивного сприйняття загрози травматичної події, виявляються на низькому та середньому рівнях» [3, с. 149–150].

Л.О. Герасименко, А.М. Скрипніков та Р.І. Ісаков виокремлюють чотири етапи динаміки переживання травматичної ситуації, які описують психологічні реакції людини на психотравмуючу подію. Перший етап – фаза заперечення, або шоку. Психіка людини таким чином захищається від руйнівної дії травматичної ситуації. Цей етап настає відразу після дії психотравми і, зазвичай, є не тривалим в часі. Другий етап – фаза агресії і провини. Людина намагається звинувачувати у тому, що сталося тих, хто прямо або опосередковано був причетний до цього. У цей період також може виникати інтенсивне та необгрунтоване почуття провини, яке не дозволяє отримати корисний досвід з минулого, здійснити конструктивні дії у теперішньому та не допустити повторення у майбутньому. Третій етап – фаза депресії. Виникає почуття безпорадності, самотності, само знецінення. Людина не бачить подальшої перспективи конструктивного шляху розвитку подій. На цій стадії важливе значення має підтримка близьких, рідних та соціального оточення. Четвертий етап – фаза зцілення. Відбувається усвідомлене прийняття свого минулого, отримання нового життєвого досвіду, набуття нового сенсу власного існування [1].

Таким чином, на нашу думку, основні чинники, які здатні посилювати травматичний стрес, пов'язані переважно із: сприйняттям минулих подій, які вважаються особистістю крайньою несправедливістю; неможливістю опиратися певній ситуації; пасивною поведінкою особистості та її фізичною виснаженістю; присутністю минулого неподоланого досвіду; браком фахової психологічної допомоги тощо. Натомість, чинниками, які зменшують негативний вплив на свідомість людини травматичного досвіду, є: сприйняття неминучими пережиті події; активна поведінка особистості; присутність позитивного досвіду розв'язання складних ситуацій; фізичний добробут та підтримка оточуючих.

Список використаних джерел:

1. Герасименко Л. О., Скрипніков А. М., Ісаков Р. І. Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. *Посттравматичний стресовий розлад* : навч. посібник. Київ : Медицина, 2023. 120 с.

2. Голованова І. А., Єрмакова А. О., Ляхова Н. О., Белікова І. В., Краснова О. І., Хорош М. В., Подвін А. М. Дослідження проявів посттравматичного стресового розладу у внутрішньо переміщених осіб та рекомендації щодо поліпшення їхнього психологічного стану. *Україна. Здоров'я нації*. 2023. № 4 (74). С. 14–20.

3. Перепелиця А. В., Опанасюк О. Ю. Психологічні травми та труднощі адаптації як соціально-психологічні проблеми внутрішньо-переміщених осіб. *Слобожанський науковий вісник*. 2024. Випуск 1. С. 148–151.

4. Солдатова О.С. Соціально-психологічні особливості адаптації внутрішньо-переміщених осіб. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1bf5baa3-0f34-40d3-83e5-3626d695190a/content>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-4>

Цімболинець В. О.,

*аспірант кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

ЗНАЧЕННЯ МОВИ У РОБОТІ ЛІКАРЯ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ З ПАЦІЄНТАМИ

Анотація. Розглянуто проблематику значення мови у роботі лікаря стоматологічного профілю з пацієнтами, оскільки забезпечення його кар'єри не можливе без довіри та поваги, що залежить від вміння спілкуватися. Виокремлено недоліки усного спілкування лікаря стоматологічного профілю з пацієнтами.

Ключові слова: *лікар стоматологічного профілю, пацієнт, мова, спілкування, недоліки.*

Tsymbolynets V. The importance of language in a dental doctor's work with patients

Summary. The issue of the importance of language in the work of a dentist with patients is considered, since ensuring his career is not possible without trust and respect, which depends on the ability to communicate. The shortcomings of oral communication of a dentist with patients are highlighted.

Key words: *dentist, patient, language, communication, shortcomings.*